

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Andeia Keäry

**PEREVÄGIVALLAGA SEOTUD TEADLIKKUS JA
HOIAKUD SOTSIAALTÖÖTAJATE SEAS IDA-VIRUMAA
JA LÄÄNEMAA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Jaanika Ailt, MA

Pärnu 2024

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Jaanika Ailt

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Monika Kumm

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Andeia Keäry

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade perevägivallast	6
1.1. Perevägivalla mõiste ja vormid	6
1.2. Perevägivalla mõju perekonnale ja ühiskonnale	11
1.3. Eesti sotsiaalpoliitika vägivalla ennetamisel ja abisaamise võimalused	13
2. Uuring Ida-Virumaa ja Läänemaa sotsiaaltöötajate seas	17
2.1. Ida-Viru maakonna lühiülevaade	17
2.2. Lääne maakonna lühiülevaade	18
2.3. Uuringu meetod ja valimi kirjeldus.....	20
2.4. Uurimistulemused ja analüüs	23
2.4.1. Perevägivald ja erinevate esinemisvormide mõistmine	23
2.4.2. Vägivalla esinemine ja äratundmine	25
2.4.3. Kohaliku omavalitsuse toetusvõimalused vägivalla ohvritele ja ennetamise meetmed	27
2.5. Arutelu, järeldused ja ettepanekud	30
Kokkuvõte	34
Viidatud allikad.....	36
Lisa 1. Intervjuukava.....	41
Summary	43

SISSEJUHATUS

Perevägivald on Eestis tõsine probleem, see puudutab paljusid peresid ja selle vastu võitlemine on keeruline ja pikaajaline. Eestis moodustasid 2023. aastal perevägivald kogu vägivaldade 45%. Registreeriti 3186 perevägivald, suurima osa moodustas paarisuhtevägivald (66%). Koos lähemiskeelu rikkumiste ja lähisuhtes toime pandud ahistava jälitamise rikkumistega kokku 3401 perevägivald. Kõrgeim registreerimismäär maakondadest oli Ida-Virumaal, 47 juhtumit 10 000 elaniku kohta. Läänemaal 25 juhtumit 10 000 elaniku kohta. Perevägivaldaga seotud tapmisi ja mõrvu (katsetega) registreeriti 6. (Justiitsministeerium, 2024). Häirekeskus registreeris 2023. aastal 12 946 lähisuhtevägivald sündmust. 2024. aasta kolme esimese kuuga on registreeritud sündmuseid 3278. (Häirekeskus, 2024)

2021. aastal kohalikes omavalitsustes läbiviidud vaimse tervise toetamise vajaduse uuringu tulemused näitasid, et kõige sagedamini mainitud teemaks oli perevägivald. Seitsmekümneviie erinevast omavalitsusest vastas perevägivald teemalisele küsimusele kolmkümmend viis omavalitsust, moodustades 46,6% kõigist vastajatest. Märgitigi vägivald intensiivsuse suurenemist juba varem probleeme esinenud peredes ning laste väärkohtlemise juhtude arvu kasvu. (Veldre *et al.*, 2021, lk 3)

Eestis on sõlmitud vägivald ennetuse kokkulepe 2021–2025, mis toob sisse spetsialistide vägivaldteadlikkuse ja sekkumisostuste suure tähtsuse ning tervishoiu- ja sotsiaalteenuste osutajate suurema rolli vägivaldaennetuses (Justiitsministeerium, 2021, lk 4). Tallinnas aastal 2018 läbiviidud uuringu (Selliiov & Valberg, 2018) järgi selgus, et sotsiaaltöötajad ei saa vägivald olemusest alati aru ja kohalikus omavalitsuses puudub selge spetsialiseerumine, mis omakorda mõjutab teenuste pakkumise kvaliteeti. Uuring näitas, et spetsialistid ei suuna kliente piisavalt vajaduspõhisele teenusele (Selliiov & Valberg, 2018, lk 60). Rahvusvahelise uuringu põhjal on jõutud järeldusele, et

sotsiaaltöötajad tunnevad end sageli ettevalmistamata perevägivalla keerukusega tegelemiseks (Heffernan *et al.*, 2014, lk 700). Ka Eesti sotsiaaltöötajate seas läbi viidud uuringu (Pettai & Proos, 2014) andmetel on sotsiaaltöötajate valmisolek ja motivatsioon perevägivalla juhtumitega tegelemiseks suhteliselt vähene, sest puudub vajalik ettevalmistus. 88% uuringus vastanutest märkis, et neil puudub piisav spetsiaalne koolitus. Ehkki üle poole (59%) vastanutest oli osalenud viimase kahe aasta jooksul perevägivallaalasel koolitusel, ei ole need koolitused olnud piisavalt kasulikud, kuna enamik vastanutest ei tunne end juhtumitega tegelemiseks vajalikul määral ettevalmistatuna. (Pettai & Proos, 2014, lk 24)

Seega on käesoleva lõputöö uurimisprobleemiks sotsiaaltöötajate vähene teadlikkus vägivalla olemusest ja sekkumisvõimaluste olemasolust, mis võib piirata vägivallaohvrite abistamist, viia ebaefektiivse sekkumiseni ning vähendada vägivallajuhtumitest teadaandmist.

Lõputöö eesmärk on välja selgitada Ida-Virumaa ja Läänemaa omavalitsuste sotsiaaltöötajate teadlikkus perevägivalla osas ja uurimistulemustele tuginedes teha ettepanekuid uuringus osalenud omavalitsustele edasiste koolituskavade planeerimiseks perevägivalla juhtumitega kokkupuutuvate sotsiaaltöötajate teadlikkuse tõstmiseks.

Uurimisküsimused:

1. Kuidas hindavad sotsiaaltöötajad oma teadlikkust ja oskuseid ära tunda erinevaid vägivalla vorme?
2. Kuidas hindavad sotsiaaltöötajad oma teadlikkust perevägivalla sekkumismeetmete osas?

Lõputöö koosneb kahest osast. Töö esimeses osas antakse ülevaade perevägivalla olemusest, mõjust ja ennetamisest. Esimene osa jaguneb omakorda kolmeks alapeatükiks. Esimeses alapeatükis kirjeldatakse perevägivalla olemust ja vorme. Teises alapeatükis kirjeldatakse millist mõju avaldab perevägivald perekonnale ja ühiskonnale. Kolmandas alapeatükis kirjeldatakse Eesti samme vägivalla ennetamisel ja abisaamise võimalusi. Materjali töö teoreetilise osa kirjutamiseks leiti teadusalastest andmebaasidest, sotsiaalvaldkonna ajakirjadest ja seadustest. Teise osa käigus antakse ülevaade uuringust ning selle põhjal esitatakse ettepanekuid Ida-Virumaa ja Läänemaa omavalitsusele.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE PEREVÄGIVALLAST

1.1. Perevägivalla mõiste ja vormid

Perevägivald on keeruline teema, mille mõistmine ja vastu võitlemine on ühiskonnas üha olulisemaks muutunud. Antud peatüki eesmärk on lahti mõtestada perevägivalla mõiste ja anda ülevaade selle esinemise vormidest. Perevägivalla ulatus sunnib pidevalt uurima selle põhjuseid ja leidma ohvritele uusi abistamise võimalusi. Iga definitsioon vaatab vägivalla ja perevägivalla nähtust erinevast vaatenurgast. Mõned neist kattuvad tähenduselt, samas kui teised võtavad sellele täiesti uue vaatenurga või arvestavad uuemate suundadega. (Bojaruniec, 2023, lk 293)

Eestikeelsetes allikates kasutatakse tihti paralleelselt mõisteid „perevägivald“ ja „lähisuhtevägivald“. (Pettai & Proos, 2014, lk 6) Uus ohvriabi seadus, mis jõustus 1. aprillil 2023, kasutab terminit „perevägivald“ (Ohvriabi seadus, 2023). Autor kasutab oma töös edaspidi mõisteid perevägivald ja lähisuhtevägivald sünonüümidena ning paralleelselt, vastavalt algallikale. Käesolevas lõputöös ei keskenduta ohvri soole, ent kasutatud teadusallikad ja uuringud pööravad tähelepanu peamiselt naissoost ohvritele ja meessoost toimepanijatele.

Vägivald on mõiste, mis pärineb ladina keelest sõnast *violare*, ja tähendab inimestele või asjadele kahju tekitamist. Sotsiaalteadustes tähendab vägivald inimeste kahjustamist ja pereliikmete vaheliste sotsiaalsete sidemete lõhkumist. (Wahhab *et al.*, 2023, lk 3) Vägivald võõraste inimeste vahel toimub, kui kurjategija ründab ohvrit, keda ta ei tunne. See viitab, et ohver ei kuulu kurjategija perekonda, ei ole sõber ega töökaaslane ega ka mitte mingil viisil tuttav. (Turvey, 2014, lk 405) Perevägivald, nagu teised vägivaldaliigid, on tahtlik tegu (Bojaruniec, 2023, lk 298) ja võimuküsimus (Selliov & Valberg, 2018, lk 5), mis aja jooksul kipub sagenema ning intensiivistuma (Naik & Naik, 2016, lk 1698). Antud töö keskendub perevägivaldale kui vägivalla liigile.

Perevägivalla liikideks on:

- naistevastane vägivald;
- abikaasavastane vägivald;
- lastevastane vägivald;
- pereliikmete vahel toimuv vägivald;
- eakate vastane vägivald;
- hooletusse jätmine;
- füüsiline ja emotsionaalne väärkohtlemine;
- moraalne vägivald. (Wahhab *et al.*, 2023, lk 3).

Istanbuli konventsioonis on selgitatud, et perevägivald hõlmab kõiki füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilisi ja majanduslikke vägivallaakte, mis leiavad aset perekonnas, koduses keskkonnas või mõnes muus intiimsuhtes, olenemata sellest, kas vägivalla toimepanija praegu või kunagi elas või elab ohvriga samas kohas ja sõltumata nende bioloogilistest või peresuhetest. (Eesti Naisteühenduste Ümarlaud SA, 2016, lk 8–9) Perekondlikud suhted võivad olla nii pikad kui ka lühiajalised ja hõlmata erinevaid seksuaalseid orientatsioone (heteroseksuaalsed, geid või lesbid) ning neil võib olla ühiseid lapsi või mitte. (Pettai, 2022, lk 10)

Soo (2016, viidatud Selliov & Valberg, 2018, lk 5 vahendusel) toob välja, et perevägivalla mõistmiseks on oluline eristada seda peretülidest, millest viimane tuleneb sageli erimeelsustest ja vastuolulistest huvidest, mida osapooled ei suuda või ei oska konstruktiivselt lahendada. Tüli kui situatsioonispetsiifiline vaidlus, toimub võrdsete partnerite vahel ja on paarisuhtes tavaline ning loomulik. (Selliov & Valberg, 2018, lk 5). Perevägivald seevastu on süstemaatiline agressiivne käitumine, kus domineerivad isikud kasutavad oma võimu ja jõudu nõrgemate vastu, et saavutada oma eesmärgid ja kontrolli, kasutades erinevaid vägivalla vorme (Wahhab *et al.*, 2023, lk 3).

Kõige kergemini ära tuntav vägivallavorm on füüsiline väärkohtlemine. See tähendab jõu kasutamist ohvri vastu, sealhulgas otsese rünnakuna, relvade kasutamist, ohtlikku autojuhtimist, vara hävitamist, lemmikloomade väärkohtlemist pereliikmete silme all,

laste väärkohtlemist, ohvri koju mitte lubamist või une häirimist. (Naik & Naik, 2016, lk 1700)

Seksuaalne väärkohtlemine hõlmab isiku kehalise puutumatus rikkumist, mis võib väljenduda mitmesugustes seksuaalsetes käitumistes, nagu sunnitud seksuaalvahekord, suguelundite moonutamine, valulik seksuaalne akt, sunnitud oraalseks, anaalseks ja sunniviisiline alastiolek. Lisaks hõlmab seksuaalne kuritarvitamine käitumist, mis piirab reproduktiivõigusi, näiteks kaitsevahendite kasutamise takistamine ja aborti sundimine. (Naik & Naik, 2016, lk 1700)

Psühholoogilise (emotsionaalse, vaimse) väärkohtlemise tuvastamine on keeruline. Mittefüüsilise väärkohtlemise mõju ohvritele on keeruline selgitada, kuid uuritud on nelja peamist tüüpi:

- emotsionaalset;
- psühholoogilist;
- sotsiaalset;
- majanduslikku väärkohtlemist. (Stylianou, 2018, lk 3)

Emotsionaalne väärkohtlemise alla võib liigitada kommentaarid või käitumise, mille eesmärk on kahjustada ohvri eneseväarikust, nagu solvangud, hüüdnimed ja avalik alandamine. (Stylianou, 2018, lk 3) Selle alla võib liigitada ka küberkiusamise, kus elektrooniliste vahendite abil toimub ohvri (nt. abikaasa, poiss- või tüdruksõbra) ahistamine ja kiusamine, näiteks korduvad soovimatud telefonikõned, küberjälitamine, kuritahtlike tekstisõnumite saatmine, ahistamine sotsiaalmeedias (nt Facebook), ohvri veebikontode häkkimine ja privaatsete piltide või videote levitamine ilma nõusolekuta. Erivajadustega ohvrite puhul võib kübervägivald hõlmata nende abitehnoloogiaseadmete rikkumist, hävitamist või peitmist. (Al-Alosi, 2020, lk 2)

Psühholoogiliselt väärkoheldes kasutab vägivallatseja ohvri mõtlemisvõime alavääristamist, tekitades tunnet, nagu oleks ohver oma tervet mõistust kaotamas. Sotsiaalne väärkohtlemine keskendub ohvri isoleerimisele tema perekonnast ja sõpradest, kasutades ähvardusi, jõudu või veenmist. Majandusliku väärkohtlemise korral raskendab vägivallatseja ohvri majanduslikku iseseisvust, tekitades sõltuvuse vägivallatsejast ja kontrollides ohvri võimalusi ning tegevusi. Uuringud on tõestanud, et majanduslik

sõltuvus on peamine takistus, millega ohvrid vägivaldsest suhtest lahkumisel silmitsi seisavad (Stylianou, 2018, lk 4, 10).

Vägivallaga võivad kokku puutuda ka lapsed ja eakad. Lastevastane vägivald on igasugune käitumine alla 18-aastase lapse suhtes, mis kahjustab tema füüsilist ja psüühilist heaolu ning ohustab tema eakohast arengut ja tervist. See võib hõlmata füüsilist, seksuaalset, emotsionaalset väärkohtlemist, samuti füüsilist ja emotsionaalset hooletust ja ülihoolitsust. (van Tuyll van Serooskerken Rakotomalala *et al.*, 2023, lk 1)

Eakate vastane vägivald on üks vähemtuntud ja käsitletud vägivalla vorme, hoolimata selle laialdasest esinemisest kogu maailmas (Casella *et al.*, 2024, lk 1). Eakate väärkohtlemine võib ilmnedä mitmes erinevas perevägivallavormis. Üksiku või korduva teo või tegevusetuse tulemusena usalduslikus suhetes, põhjustades vanematele inimestele kahju või stressi, elukvaliteedi langust, haigestumise suurenemist, eluea vähenemist ja suurenenud surmariski. (Frazão *et al.*, 2014, lk 19)

Väga suur osa perevägivallajuhtumitest leiab aset paarisuhtes (Selliov & Valberg, 2018, lk 5). Ameerika sotsioloog Michael Johnson (1995, viidatud Cares *et al.*, 2024, lk 1 vahendusel) töötas välja tüpologia, mis aitab paremini mõista paarisuhtevägivalda, lähtudes kontrolli kasutamise määraest ehk sellest mil määral kasutatakse sundivat kontrolli teise poole üle. Selle järgi võib esineda neli erinevat vägivallatüüpi: paarisuhte terror, situatsiooniline paarisuhtevägivald, vägivaldne vastupanu, vastastikune vägivaldne kontroll. (Cares *et al.*, 2024, lk 2)

Need vägivallatüübid erinevad soo lõikes ning ilmnevad erinevalt. Paarisuhte terrori korral kasutab vägivallatseja (enamasti mees) sundivat kontrolli eesmärgiga omada võimu ohvri (enamasti naise) üle, samal ajal kui ohver tavaliselt ei ole vägivaldne. Situatsiooniline paarisuhtevägivald on kõige levinum. See võib tekkida ootamatult ja on tavaliselt pingeseisundi või lahendamata konflikti tagajärg, kui ei suudeta ennast kontrollida. Vägivaldne vastupanu väljendub katsega vastu astuda paarisuhte terrorile, mida peamiselt kasutavad naised. Selline vastupanu võib hõlmata ka enesekaitset. Vastastikune vägivaldne kontroll, kus mõlemad partnerid kasutavad sundivat kontrolli, on haruldane. (Cares *et al.*, 2024, lk 2)

Perevägivalla põhjuseid võib seletada mitmeti, lähtudes erinevatest teooriatest. Mõned teooriad seostavad vägivaldset käitumist isiku sisemiste teguritega, nagu patoloogiad või isiksuseomadused, samas kui teised teooriad peavad olulisteks välistegureid, nagu ühiskonna sotsiaalne struktuur ja kultuur. (Soo, 2016, lk 82)

Ökoloogilise teooria kohaselt kujundavad käitumist suhted eri tasanditel: individuaalne tase, suhte tase, kogukondlik tase ja ühiskondlik tase. Iga tase mõjutab ja on mõjutatud teistest, andes tervikliku ülevaate põhjustest ja tingimustest, mis viivad perevägivallani. Ökoloogiline teooria rõhutab, et lähisuhtevägivald ei ole ainult individuaalne või isiklik probleem, vaid kompleksne nähtus. (Ali & Naylor, 2013, lk 612)

Feministlik teooria käsitleb lähisuhtevägivalda kui nähtust, mis on juurdunud ühiskondlikes struktuurides ja edendavad meeste domineerimist ning võimu nii avalikus kui ka eraelus. Selle vaatenurga järgi tuleneb vägivald patriarhaalsetest sotsiaalsetest struktuuridest, mis hoiavad üleval meeste domineerimist ja soodustavad naistevastast vägivalda. (Ali & Naylor, 2013, lk 612)

Perevägivallast rääkides tuleks rääkida ka perevägivallaohvritest. Perevägivalla ohvrid võivad olla erinevatest sotsiaalsetest kihtidest ja majanduslikest olukordadest (Rakovec-Felser, 2014, lk 64). Vastavalt kehtivale ohvriabi seadusele (Ohvriabi seadus, 2023) määratletakse perevägivalla ohver kui isik, kes on kogenud füüsilist, seksuaalset, psüühilist või majanduslikku vägivalda endise või praeguse abikaasa või partneri poolt, olenemata sellest, kas vägivallatseja elab või on elanud ohvriga samas elukohas. Vägivallatseja ei pruugi olla üks vanematest, vaid pere tugevaim liige. Pole haruldane, kui eakatest vanematest, kes vanaduse tõttu jäävad nõrgemaks, saavad vägivalla ohvrid oma perekonnas. (Wahhab *et al.*, 2023, lk 3) Oluline on mõista, et perevägivald võib mõjutada kõiki sõltumata soost ja iga inimene võib olla nii ohver kui ka vägivallatseja (Naik & Naik, 2016, lk 1698).

Sõltuvalt perevägivalla mitmetahulisusest on teadmised perevägivalla suhtedünaamikast ja erinevatest vägivallatüüpidest vajalikud, et mõista, kuidas vägivald kujuneb ja ilmneb erinevates suhetes. See võimaldab pakkuda asjakohast abi ja tuge ohvritele, hinnata riskitegureid ning välja töötada sobivad sekkumismeetmed. Samuti ka paremini mõista

ohvrite emotsionaalseid ja psühholoogilisi vajadusi ning suunata neid sobivate teenuste ja ressursside poole, et nad saaksid abi ja toetust oma olukorra lahendamisel.

1.2. Perevägivalla mõju perekonnale ja ühiskonnale

Eesti 2023. aasta kuritegevuse statistika järgi oli enamik perevägivalla toimepanijaid meessoost. Peamiselt olid vägivallajuhtumid suunatud naistele ja tüdrukutele. Alaealiste osas moodustasid ohvrid 59% tüdrukutest ja 41% poistest. Lapsevanemate poolt toime pandud perevägivallajuhtumite statistika järgi olid toimepanijateks 67% (kasu)isad ja 33% (kasu)emad, samas kui ohvrite hulgas oli 43% poisse ja 57% tüdrukuid. (Justiitsministeerium, 2024) Maailma Terviseorganisatsiooni avaldatud hinnangud näitavad, et umbes 30% naistest kogu maailmas on oma elu jooksul kogenud füüsilist ja/või seksuaalset lähisuhtevägivalda või muu isiku seksuaalset vägivalda ning 38% naiste mõrvadest on toime pandud intiimpartnerite poolt (World Health Organization, 2024).

Statistika ei kajasta enamikul juhtudel perevägivalla tegelikku ulatust, kuna ohvrid tihti ei teata häbimärgistamise tõttu perevägivalla juhtumitest (Bojaruniec, 2023, lk 299). Samuti võivad olla põhjuseks muud psühholoogised tegurid nagu hirm kättemaksu ees, majanduslik sõltuvus või sotsiaalne isoleeritus (Abdus Samad Khan *et al.*, 2023, lk 140). Kui Euroopa Liidu riikides teatab vägivallajuhtumist politseisse või mõnele teisele organisatsioonile keskmiselt 30% ohvritest, siis Eestis on vastav näitaja 13%. Samamoodi, kui Euroopas teatab ahistamise juhtumist 11% ohvritest, siis Eestis on see protsent 4 (Justiitsministeerium, 2021, lk 7). Tõendite või tunnistajate puudumine on juriidiline tegur, mis võib märkimisväärselt mõjutada perevägivallaga seotud juhtumite statistikat, kohtusse jõudmist ja karistuste määramist, sest paljudel juhtudel võib ohver olla ainus tunnistaja (Abdus Samad Khan *et al.*, 2023, lk 141). Kuna paljud juhtumid ei jõua õiguskaitseorganiteni, elavad perevägivalla toimepanijad sageli karistamatuse tunde all. (Bojaruniec, 2023, lk 299).

Viimastel aastakümnetel tehtud uuringud on hakanud tähelepanu juhtima perevägivalla kui meie aja kõige levinumale inimvägivalla liigi (Wahhab *et al.*, 2023, lk 2) kaugeleulatuvatele tagajärgedele (MacGregor *et al.*, 2016, lk 244). Lapsed õpivad ja omandavad soorolle ning suhtlemisviise, sealhulgas tülide lahendamise meetodeid,

jälgides ja jäljendades vanemate käitumist (Soo, 2016, lk 82). Albert Bandura sotsiaalse õppimise teooria järgi, laps ei õpi nii mitte ainult vägivalda toime panema, vaid õpib ka positiivseid hoiakuid vägivalda suhtes, kui ta seda näeb (Rakovec-Felser, 2014, lk 64) ja ühiskondlikul tasandil vägivalda aktsepteeriv käitumisnorm püsib (van Tuyll van Serooskerken Rakotomalala *et al.*, 2023, lk 2). Seda võib nimetada vägivalda ülekandumiseks põlvkondade vahel (Rakovec-Felser, 2014, lk 64) Samuti on erinevad uuringud näidanud, et koduvägivalda kogenud lapsed on suurema tõenäosusega loomade suhtes väärkohtlemise toimepanijad. Kõige sagedamini langevad ohvriks koerad-kassid. (Mota-Rojas *et al.*, 2022, lk 8)

Ameerikas korraldatud uuringu tulemuste kohaselt mõjutab perevägivald oluliselt laste sotsiaal-emotsionaalset arengut. Kokkupuude perevägivaldaga sünnieelses ja imikueas on seotud ebaturvaliste kiindumussuhetega ning võib viia sotsiaalsete oskuste puudujääkideni koolieelses eas. Koolieas lapsed, kes on kogenud perevägivalda, võitlevad rohkem emotsionaalse identiteedi ja eneseregulatsiooniga, mis võib viia madalamate oskusteni suhtlemisel eakaaslastega. Noorukieas võib vägivalda soosiv suhtumine seostuda konfliktidega eakaaslaste, kohtingupartnerite või pereliikmetega ning vähem arenenud oskustega emotsioonide mõistmisel ja väljendamisel inimsuhtes. (Bender *et al.*, 2022, lk 1276) Uuringutest on ka selgunud, et kodudes, kus esineb perevägivalda, on lapsed füüsiliselt väärkoheldud ja hooletusse jäetud viisteist korda rohkem kui teistes peredes. (Rakovec-Felser, 2014, lk 65)

Lisaks väärkohtlemise hirmule, alandusele ja valule on lähisuhtevägivalda kogemine seotud vaimse ja füüsilise tervise probleemidega, mis võivad kesta aastaid, isegi pärast vägivaldse suhte lõppemist (MacGregor *et al.*, 2016, lk 244). Füüsilise kui ka psühholoogilise väärkohtlemisega on seotud enesehinnangu langus ja suurenenud risk enesetapukatseteks. Neil on suurem depressiooni, ärevuse ja foobiaste tase ning nad kannatavad sageli ka emotsionaalse stressi all. Lisaks on seos alkoholi ja narkootikumide kuritarvitamise, söömis- ja unehäirete, kehalise passiivsuse ning ebaturvalise seksuaalkäitumise vahel. (Rakovec-Felser, 2014, lk 65) Majandusliku väärkohtlemise puhul võivad esineda nii lühi- kui ka pikaajalised mõjud, mis on seotud ohvri lahkumise takistamisega vägivaldsest suhtest, laste eest iseseisvalt hoolitsemisega, krediitkõlblikkusega ja hilisema hakkama saamisega. (Stylianou, 2018, lk 10)

Perevägivallaga seotud hinda ühiskonnale on keeruline kokku arutada, kuna arvesse tuleb võtta palju tegureid. Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (ingl *European Institute for Gender Equality –EIGE*) hinnangul on soolise vägivalla kogukulu kogu Euroopa Liidus 366 miljardit eurot aastas. Naistevastane vägivald moodustab sellest 79%, ehk 289 miljardit eurot (European Institute for Gender Equality, 2021, lk 24). Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi poolt 2016. aastal läbiviidud arvutuste järgi, kui hinnati esimest korda perevägivalla hinda Eestis, võttes arvesse seitsmes valdkonnas hinnatud kulude summat, ulatus summa 116,5 miljoni euroni aastas (Pettai *et al.*, 2016, lk 16).

Perevägivallaga seotud kulud jaotuvad osaliselt riigi ja ühiskonna, osaliselt üksikisiku ning tööandja kanda. Enamik teenustega seotud kulusid, nagu kriminaalõigussüsteemi, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande kulud, lasuvad riigil. Tööandjad katavad umbes poole kuludest, mis on seotud kaotatud majandusliku tuluga. (Pettai *et al.*, 2016, lk 11) Lisaks avaldab perevägivald mõju töökoha sisekliimale, jättes jälje töökaaslastele, kes näevad väärkohtlemise tagajärgi või ei tunne end vägivaldsete partnerite läheduses turvaliselt. Samuti mõjutavad nende töölt puudumisest tingitud graafikumuutus või töökoormuse muudatused kolleege. (MacGregor *et al.*, 2016, lk 244)

Perevägivald on kompleksne probleem, millel on ulatuslikud ja kaugemale ulatuvad tagajärjed nii individuaalsel kui ka ühiskondlikul tasandil. Füüsilise vägivalla mõjud võivad kanduda edasi põlvkonnast põlvkonda ning põhjustada tsüklilist vägivaldala peresuhetes. Lisaks põhjustab perevägivald mitmeid terviseprobleeme ja psühholoogilisi probleeme ning selle otsesed või kaudsed majanduslikud kulud on märkimisväärsed.

1.3. Eesti sotsiaalpoliitika vägivalla ennetamisel ja abisaamise võimalused

Eesti riik on viimasel aastakümnel väga palju panustanud perevägivalla ennetusse ja ohvrite abistamisse. Märkimisväärselt on investeeritud spetsialistide koolitusse, teavituskampaaniatesse ning vajalike tugiteenuste ja -struktuuride loomisesse. Kuid vajadus koolitatud spetsialistide järele, kes oskavad märgata vägivalla ohvrit, tunda vägivalla mustrit ja kuidas töötab traumeeritud inimese psüühika, on oluliselt suurem. Seda kinnitavad Tallinnas aastal 2018 (Selliõ & Valberg, 2018), aastal 2021 (Pihl & Krusell, 2021) ja aastal 2023 (Rajaveer & Kaljuvee, 2023) läbi viidud uuringud.

Eestis on vägivallaennetuses lähtunud Maaailma Terviseorganisatsiooni soovitatud rahvatervise mudelist, mis rõhutab vajadust käsitleda mitte ainult vägivalla sümptomeid, vaid ka selle põhjuseid. (Justiitsministeerium, 2021, lk 5)

Maaailma Terviseorganisatsiooni rahvatervise mudeli soovituslikud suunad ennetusel on:

- turvaliste, stabiilsete ja toetavate suhete arendamine laste ja nende vanemate/hooldajate vahel;
- laste ja noorukite eluks vajalike oskuste arendamine;
- alkoholi kättesaadavuse ja kahjuliku mõju vähendamine;
- tulirelvadele ja külmrelvadele ligipääsu piiramine;
- soolise võrdõiguslikkuse edendamine, et vähendada naiste vastu suunatud vägivalda;
- vägivalda toetavate kultuuri ja sotsiaalsete normide muutmine;
- ohvrite märkamise, toetusprogrammid. (World Health Organization, 2014, lk 27)

2018. aastal kehtima hakanud muudatused sotsiaalhoolekande seaduses, loiid õigusliku raamistiku uuele kinnise lasteasutuse teenusele (KLAT). Käivitatud on kolm lastemaja. Viimase viie aasta jooksul on Eesti kinnitanud või üle võtnud peamised rahvusvahelised dokumendid, mis käsitlevad vägivalla ennetamist, sealhulgas Lanzarote konventsiooni laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks, Euroopa Liidu ohvridirektiivi ning alaealiste menetlusõiguste direktiivi. (Justiitsministeerium, 2021, lk 11–12)

2023. aastal vastu võetud uue ohvriabi seadusega paranes vägivalla, kuriteo või kriisijuhtumi ohvritele osutatava abi kättesaadavus ja laienes ohvriabiteenuste valik ning isikute ring. Täiendatud on teenuseid, mida pakuvad naiste tugikeskused, taastava õiguse keskused ja inimkaubanduse ohvrite abistamise teenused ning täpsustatud tingimusi trauma järgse vaimse tervise abi saamiseks. (Ohvriabi seadus, 2023). Eraldi on sätestatud täisealise perevägivalla ohvri abistamine hädaolukorras, sõltumata ohvri nõusolekust. Samuti on seaduses määratletud, milliseid isikuandmeid ohvri, vägivallatseja ja leibkonnas elavate laste kohta võib töödelda ning millised asutused võivad omavahel infot jagada. (Tamm *et al.*, 2023, lk 20)

Kriminaalmenetluse seadustik on oluline õigusakt koos ohvriabi seadusega. Alates 1. jaanuarist 2015 on Eesti karistusseadustikus esmakordselt eraldi mõistena välja toodud perevägivald, mida käsitletakse kehalise väärkohtlemise § 121 (Pettai *et al.*, 2015, lk

158). 2017. aastal Istanbuli konventsiooni miinimumnõuetele vastavalt täiendati kriminaalmenetluse seadustikku: kriminaliseeriti seksuaalne ahistamine, ahistav jälitamine, naiste suguelundite sandistav moonutamine, seksi ostmise ja sundabielud. (Karistuseseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus, 2017) Kuid iseseisev perevägivalla seadus Eestis puudub. Peamiselt toetatakse üldkuritegude regulatsioonile, mis ei võimalda täielikult arvestada perevägivalla spetsiifikat ja mitmeid sellega seotud nüansse. Ühiskonnas aastal 2022 läbiviidud uuringust selgub, et 68% vastajatest toetab ideed spetsiaalse perevägivalla seaduse kehtestamiseks ja leiab, et eraldi seadus muudaks perevägivalla Eestis tõhusamalt kontrollitavaks. (Pettai, 2022, lk 6)

Riigid, kus on lähisuhtevägivalla seadus vastu võetud, kaasatakse ka teisi osalisi, sealhulgas sotsiaaltöötajaid, tervishoiutöötajaid, kooliõpetajaid, lasteaednikke jne, tagades neile vastava väljaõppe ja koolituse vägivallajuhtumitega tegelemiseks. See võimaldab neil ohvreid informeerida, nõustada ning teha koostööd teiste spetsialistidega. Riikides, kus perevägivalla seadust ei ole, on piiratud võimalused ohvreid efektiivselt kaitsta ja vägivallatsejaid vastutusele võtta. (Pettai *et al.*, 2015, lk 160) Perevägivalla seadusliku definitsiooni puudumine riigi seadusandluses raskendab teo kvalifitseerimist ning nõrgestab perevägivalla ohvrite õiguste kaitse võimalusi (Bojaruniec, 2023, lk 303).

Riikliku vägivallaennetuse kokkuleppes 2021–2025 on rõhutatud suurema rolli andmist sotsiaalteenuse osutajatele ja vajalikkust nende teadlikkuse ning sekkumisostkuste parandamiseks, et vägivalda ära tunda, juhtumitele reageerida ja neid lahendada. Samuti osundab kokkulepe koolitusvajadusele eakatevastast vägivalda paremini märkama ja ennetama ning sellesse sekkuma. (Justiitsministeerium, 2021, lk 23, 39).

Sotsiaaltöötajate võimalikku varast kaasamist peavad ka politseinikud lähisuhtevägivalla ennetamisel oluliseks, et nende kompetentsid toetaksid politseinike tööd, infoliikumine paraneks ning inimene saaks kiiremini vajalikku tuge sotsiaaltöö spetsialistilt (Rajaveer & Kaljuvee, 2023, lk 11), kuna politsei tegeleb juhtumitega lühiajaliselt, kuid sotsiaaltöötaja saab pikemas perspektiivis leida tõhusaima lahenduse iga indiviidi või ühiskonna jaoks (Heffernan *et al.*, 2014, lk 45). Perevägivalla vähendamise ja ennetamise strateegiates on oluline, et igas kohalikus omavalitsuses oleks loodud laiapõhjaline võrgustik, mis ühiselt tegeleb perevägivalla ohvrite abistamisega (Selliov & Valberg,

2018, lk 52). Oluliseks sammuks on ohvrite hirmu leevendamine, hõlmates teabe jagamist ohutuse planeerimise ja kaitse korraldamise kohta ning ohvrite suunamist vajaliku teenuseni, nagu varjupaigad ja nõustamisteenused (Abdus Samad Khan *et al.*, 2023, lk 140). Inimese tegutsema panemise eelduseks on usaldusliku kontakti saavutamine kliendiga, kuna muutused saavad alguse inimesest endast (van Ewijk, 2020, lk 49).

2016. aastast on igas Eesti maakonnas avatud naiste tugikeskused, kus pakutakse turvalist peatuspaika ja vajalikke teenuseid vägivalda kogenud naistele ja nende lastele. Telefoni teel saab nõu ja abi küsida vägivalda kogenud naiste tugiliinilt 1492 (Luht, 2021, lk 154-155), lasteabitelefonilt 116 111, kuhu saab teatada abivajavast lapsest ning millelt saab lastele ja täiskasvanutele tarvilikku infot ja vajadusel esmast kriisinõustamist (Servet, 2021), ohvriabi kriisitelefonilt 116 006 ning vägivalla toimepanijate tugiliinilt 660 6077 (Justiitsministeerium, 2021, lk 12).

Eestis on alates aastast 2016 kasutusel võrgustikupõhine juhtumikorralduse mudel MARAC (ingl *Multi-Agency Risk Assessment Conference*), mille eesmärk on tagada kõrge riskiga vägivallajuhtumite korral kannatanu turvalisus. Kõrge risk võib tähendada ohvrile nii tapmisohu kui suitsidaalset riski. MARACi saab suunata vägivalla all kannatava isiku iga spetsialist, kasutades DASHi, 24 küsimusega ankeeti, mis aitab hinnata juhtumi elu- ja terviseohtlikkust. MARAC tuumikusse kuuluvad ohvriabi, politsei, prokuratuuri, naiste tugikeskuse, kohaliku omavalitsuse ning mõnikord ka tervishoiuvaldkonna esindaja. (Uusma *et al.*, 2020, lk 41–44)

Kuigi Eesti on teinud märkimisväärseid samme perevägivalla ennetamise ja ohvrite abistamise valdkonnas, on selge, et veel on palju teha. Loodud on tugisüsteemi perevägivalla ohvritele, tehtud muudatusi karistusseadustikus, sotsiaalhoolekande seaduses, üldsuse teadlikkuse kasvatamiseks on viimase viie-kuue aasta jooksul viidud ellu hulk teavitustegevusi ja kampaaniaid. Ehkki on tehtud märkimisväärseid edusamme, on vägivallajuhtumite raporteerimisel endiselt väljakutseid ning vajadus teadlikkuse tõstmiseks ja abivõimaluste juurdepääsetavuse parandamiseks. On oluline jätkata teadlikkuse tõstmist erinevate vägivallavormide ära tundmiseks, luua tugevaid tugistruktuure, võtta vastu perevägivalla seadus ning tagada koolitatud spetsialistide olemasolu, et tuvastada ja reageerida perevägivalla juhtumitele.

2. UURING IDA-VIRUMAA JA LÄÄNEMAA SOTSIAALTÖÖTAJATE SEAS

2.1. Ida-Viru maakonna lühiülevaade

Eesti kirdepoolsem maakond on Ida-Viru maakond ehk Ida-Virumaa. Ida-Viru maakonnas on kaheksa omavalitsusüksust: neli linna ja neli valda. (Samra *et al.*, 2020, lk 5) Tabelis 1 on toodud valikandmed Ida-Viru maakonna kohta.

Tabel 1. Valikandmed Ida-Viru maakonna kohta

Rahvastik	2021	2022	2023
Rahvaarv	131 913	132 736	133 358
Asustustihedus	44,4	44,7	44,9
Demograafiline töösurve indeks	0,56	0,57	0,59
Eelarve tulud (tuhat eurot)			
Põhitegevuse tulud	192 163,3	208 729,6	
Eelarve kulud (tuhat eurot)			
Põhitegevuse kulud kokku	224 337	248 618	
Sotsiaalne kaitse	22 554	26 408	
Töö			
Palgatöötajate keskmine brutopalk (tuhat)	1146	1264	1508
Töötud	8517	6501	7279
Kuritegevus			
Perevägivalda kuriteod 10 000 elaniku kohta	55	48	47

Allikas: Statistikaamet, 2024; Justiitsministeerium, 2024

Tabelis 1 toodud andmetest on näha, et elanike arv Ida-Virumaal igal aastal vähesel määral kasvab ja asustustihedus on üle Eesti keskmise, ligi 45 inimest km² kohta. Töötajate brutopalk on Eesti keskmist palgast palju väiksem ning demograafiline töösurveindeks, mis iseloomustab rahvastiku vanusstruktuuri, on alla ühe, mis näitab, et tööturult lahkub sinna sisenejatest rohkem inimesi. Ida-Virumaa rahvastiku seisukohalt on peamine mõjutegur väljaränne mujale Eestisse, eriti Tallinna suunal (Samra *et al.*, 2020, lk 7). Samuti on maakonnas suur töötute arv ja suhtelise vaesusemäär Eestis kõige kõrgem (Tervise Arengu Instituut, 2022, lk 7).

Ida-Virumaa on olnud viimastel aastatel ka perevägivalla kuritegude poolest Eestis esimene (Justiitsministeerium, 2024). Üks võimalik põhjus võib olla piirkonna sotsiaalmajanduslik olukord, sealhulgas tööpuudus, majandusraskused ja muud pinged, mis võivad suurendada pingeid perekondades.

Alates 2006. aastast tegutseb Ida-Virumaa Naiste Tugikeskus-Varjupaik MTÜ, mis osutab naistevastase vägivalla ohvritele ja nende lastele turvalise majutuse teenust, pakub sotsiaalseid, psühholoogilist, juriidilist nõustamist ja võlanõustamist ning tegeleb ennetusega. Hetkel on tugikeskusel kaks korterit, üks Jõhvis ja teine Narvas. (Ida-Virumaa Naiste Tugikeskus-Varjupaik MTÜ, s. a.).

Ida-Virumaa olulised väljakutsed on seotud majandusstruktuuri vähese mitmekesisusega ja ettevõtlusaktiivsuse madala tasemega ning konkurentsivõimelise hariduse hoidmisega. Rahvastik vananeb ja loomulik iive väheneb, mis põhjustab sotsiaalvaldkonnale väljakutse tagada teenuste kättesaadavus ja kvaliteet tingimustes, kus teenusepakkuja jääb vähemaks. Arengustrateegias tuuakse välja omavalitsuste lõikes sotsiaalteenuste ebahühtlane kättesaadavus. Sellest tuleneva vajaduse teha omavalitsustel omavahel rohkem koostööd ja võimaluse kaasata kolmas sektor teenuste arendamisse ja osutamisse. (Ida-Viru maakonna arengustrateegia 2023-2035, 2023, lk 20)

Kokkuvõttes näitavad esitatud andmed, et Ida-Virumaal on mitmeid väljakutseid, mis hõlmavad nii majanduslikke, demograafilisi kui ka sotsiaalseid aspekte. Ida-Virumaa kõrge töötuse ja suhtelise vaesuse määr ning perevägivalla kuritegude arv on olnud Eestis esirinnas. Sotsiaalmajanduslikud probleemid, nagu tööpuudus ja majandusraskused, võivad suurendada pingeid perekondades ning seeläbi soodustada perevägivalla esinemist.

2.2. Lääne maakonna lühiülevaade

Läänemaa on Eesti mandriosa läänepoolseim maakond. Maakonna keskus on Haapsalu linn. Läänemaa rahvaarv ja pindala muutus 2017. aasta haldusreformi käigus, kui maakonna koosseisust lahkusid Pärnumaale Hanila ja Lihula vallad ning Läänemaaga liideti varem Harjumaa koosseisu kuulunud Rehemäe ja Kuke külad. Maakonnasiseselt toimusid varasemate omavalitsuste ühinemised ning peale haldusreformi jäi Läänemaale

alles kolm kohaliku omavalitsuse üksust: Haapsalu linn, Lääne-Nigula vald, Vormsi vald. (Lääne maakonna arengustrateegia 2035+, 2023, lk 37). Tabelis 2 on toodud valikandmeid Lääne maakonna kohta.

Tabel 2. Valikandmed Lääne maakonna kohta

Rahvastik	2021	2022	2023
Rahvaarv	20 285	20 227	20 688
Asustustihedus	11,2	11,1	11,4
Demograafiline töösurve indeks	0,72	0,71	0,75
Eelarve tulud (tuhat eurot)			
Põhitegevuse tulud	33 262	37 266,2	
Eelarve kulud (tuhat eurot)			
Põhitegevuse kulud kokku	41 628	47 271	
Sotsiaalne kaitse	3 863	5 512	
Töö			
Palgatöötajate keskmine brutopalk (tuhat)	1303	1390	1475
Töötud	788	645	748
Kuritegevus			
Perevägivalla kuriteod 10 000 elaniku kohta	15	29	25
Tugikeskuses abistatud klientide arv	75	68	62

Allikas: Statistikaamet, 2024; Justiitsministeerium, 2024; MTÜ Läänemaa Naiste Tugikeskus, s.a.

Tabelis 2 toodud andmetest on näha, et elanikkond on eelmisel aastal pisut tõusnud, kuid asustustiheduselt jääb Eesti keskmisele (31,4 inimest km² kohta) alla. Töötajate brutopalk on väiksem Eesti keskmist palgast ning demograafiline töösurveindeks, mis iseloomustab rahvastiku vanusstruktuuri, on alla ühe, mis näitab, et tööturult lahkub sinna sisenejatest rohkem inimesi. Elanikkonna vähenemine, hõreastutusega alade ja hajaastutusega piirkondade vähesed elanikud teevad kvaliteetsete teenuste pakkumise kallimaks ja keerukamaks. (Lääne maakonna arengustrateegia 2035+, 2023, lk 53)

Nii riiklikud kui kohalike omavalitsuste poolt pakutavad teenused ei ole maakonna ulatuses ühtlaselt kättesaadavad ega vasta alati klientide vajadustele nõutaval määral. Kuus suuremat sotsiaalteenuse osutajat Läänemaal on: Haapsalu Sotsiaalaja, SA Haapsalu Hoolekandekeskus, SA Läänemaa Haigla hooldekodu, MTÜ Läänemaa Naiste Tugikeskus, MTÜ Samaaria Eesti Misjon Haapsalu osakond ja Sotsiaalhoole Ühing. Kõiki vajalikke teenuseid ei ole mõistlik või võimalik pakkuda igas omavalitsuses eraldi, seega on tulevik suunatud koostööle KOVide vaheliste ühisteenuste loomisele, näiteks varjupaik lähisuhtevägivalla ohvritele jne. (Lääne maakonna arengustrateegia 2035+, 2023, lk 56)

Perevägivalla kuritegude arv Läänemaal on viimase paari aastaga järsult tõusnud. 2013. aastal loodi MTÜ Läänemaa Naiste Tugikeskus (LNT), mille esmaseks eesmärgiks on abistada lähisuhtevägivalla all kannatavaid naisi ning aidata neil vägivalla ringist väljuda. Tugikeskusel on sõlmitud koostöökokkulepped Haapsalu Linnavalitsusega ja Lääne-Nigula vallavalitsusega. Samuti Haapsalu kui ka Kärdla politsei jaoskonnaga. (MTÜ Läänemaa Naiste Tugikeskus, s.a.) Koostööd politsei ja kohalike omavalitsuste vahel hinnatakse heaks ning kogukonna usaldus politsei vastu on suur. Probleemiks on politsei ressursside piiratus, mis toob kaasa olukorra, kus maakonnakeskusest kaugemal asuvasse piirkondadesse jõudmiseks kulub märkimisväärne aeg. (Lääne maakonna arengustrateegia 2035+, 2023, lk 74)

Rahandusministeerium seirab omavalitsuste teenuste kvaliteeti süstemaatiliselt. Läänemaa omavalitsused jäävad maha üldisest Eesti omavalitsuste tasemest. Kahel omavalitsusel kolmest esineb puudujääke sotsiaalhoolekande, sporditöö, rahvatervise ja -turvalisuse ning põhihariduse valdkonnas. Siin võib tuua välja sellised aspektid koolist väljalangevus, alaealiste süütegude arv jms. (Lääne maakonna arengustrateegia 2035+, 2023, lk 52)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Läänemaal on mitmeid väljakutseid seoses teenuste kättesaadavuse, kvaliteedi ja ressursside piiratudusega. Kuigi on tehtud samme probleemide lahendamiseks, nagu koostöö tugevdamine politsei ja omavalitsuste vahel, ning ühisteenuste loomine, tuleb jätkata pingutusi selleks, et tagada elanikele olulised teenused ja tegeleda märkamise ning ennetustööga perevägivalla juhtumite vähendamiseks.

2.3. Uuringu meetod ja valimi kirjeldus

Lõputöö eesmärgist lähtuvalt kasutati empiirilise osa läbiviimisel kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivne uurimistöö ei toetu arvuliste andmetele ja empiirilistele arvutustele. Eesmärgiks on anda põhjalik ülevaade inimeste käitumisest, emotsioonidest, hoiakutest ja kogemustest (Mohajan, 2018, lk 24).

Kvalitatiivset uuringut iseloomustab paindlikkus (Laherand, 2008, lk 24). Uurimisviis ei nõua konkreetseid valimi suurusi (Busetto *et al.*, 2020, lk 7) ja võimaldab kasutada väiksemat valimit, et teemat põhjalikumalt käsitleda (Mohajan, 2018, lk 41).

Kvalitatiivne uurimisviis valiti, et paremini märgata sotsiaaltöötajate perevägivalla teadlikkust ja hoiakuid.

Andmekogumismeetodina kasutatakse intervjuud, et mõista inimese isiklike kogemusi, arvamusi ja motivatsiooni, mitte ainult faktide või käitumise põhjal. Need aitavad avada inimese subjektiivset maailma ning tuua esile nende isiklike tundeid, mõtteid ja perspektiive (Busetto *et al.*, 2020, lk 1). Poolstruktureeritud intervjuu puhul on paigas teemavaldkond ja üldised avatud küsimused, mida saab vajadusel ümber sõnastada ning juurde lisada (Õunapuu, 2014, lk 173) või jäetakse mõni küsimus välja, kui intervjueritav ei ole valmis või ei saa vastata (Busetto *et al.*, 2020, lk 3). Kui mõni intervjuu teema jääb käsitlemata, saab suunata ja julgustada vastajat rääkima konkreetsetest kogemustest ja näidetest. Esitada täpsustavaid küsimusi, kui vastused tunduvad jäävat liialt lühikeseks või üldsõnaliseks. (Lagerspetz, 2017, lk 129)

Selles uurimuses on sobiv poolstruktureeritud intervjuu, kuna see võimaldab intervjuu läbiviijal mõista, kuidas vastaja tõlgendab küsimust ja vajadusel selgitada või küsida täpsustavaid küsimusi. Intervjuuküsimused sotsiaaltöötajatele (vt lisa 1) koostati uurimistöö teoreetilise raamistiku alusel, et saada osalejatelt teavet uurimisteema kohta, vastavalt uurimisküsimustele ja eesmärgile.

Sihtrühmaks on Läänemaa ja Ida-Virumaa sotsiaaltöötajad. Läänemaal on kokku 10 sotsiaaltööspetsialisti: Haapsalus neli, Lääne-Nigula vallas viis ja Vormsis üks. Ida-Virumaal on 44 sotsiaaltööspetsialisti: Alutagusel kolm, Jõhvis kolm, Kohtla-Järvel üksteist, Lüganusel neli, Narva-Jõesuus kolm, Narvas kolmteist, Sillamäel viis ja Toilas kolm. (Rahandusministeerium, 2023) Uuringusse ei kaasatud Ida-Virumaa ja Läänemaa lastekaitse spetsialiste.

Tegemist on eesmärgipärase valimiga. Eesmärgipärane valim tähendab, et uuritavad on valitud uuringusse mingi kriteeriumi alusel (Õunapuu, 2014, lk 150), milleks käesoleval puhul on Läänemaa ja Ida-Virumaa piirkond. Üldkogumiks on kõik Läänemaa ja Ida-Virumaa omavalitsustes töötavad sotsiaaltööspetsialistid.

Intervjuud viidi läbi ajavahemikul 28.03–20.04.2024. Eelnevalt kontakteeruti valitud vastajatega e-kirja kaudu, kus tutvustati uurimistöö eesmärki ja sisu ning paluti nende

nõusolekut uurimuses osalemiseks. Nädal peale kirjalikku pöördumist võeti mitte vastanud respondentidega telefoni teel ühendust ja saadeti soovijatele küsimused e-kirja teel eelnevalt tutvumiseks. Esialgne vastuseis uuringus osalemiseks oli tuntav, kuid peale küsimuste ette saatmist ja telefoni täiendava selgitustöö tegemist, on tänaseks piisav arv intervjuusid läbiviidud.

Uuringus osales kokku kuus sotsiaaltöõspetsialisti, kellest kolm töötab Läänemaal ja kolm Ida-Virumaal. Intervjuude läbiviimisel kasutas autor eelnevalt koostatud baasküsimusi, kuid laiendas vestlust ka teistele teemadele, eesmärgiga tekitada vabamat õhkkonda. Intervjuude käigus tekkis vähesel määral vajadus lisaselgitusteks ja küsimusteks.

Kuna paljud respondendid ei soovi jagada isiklike andmeid, lubatakse uuringus osalejatele anonüümsust, mis tähendab, et anonüümsuse tagamiseks vastajad kodeeriti vastamise järjekorra alusel, kuna antav teave võib olla isiklikku laadi. Seetõttu ei avalikustata nende nimesid ega töökohti ning nende vastuseid või intervjuusid ei jagata väljaspool uurimisprojekti (Lagerspetz, 2017, lk 103-104).

Alljärgnevas tabelis 2 on kokkuvõtvalt välja toodud uuritavate ja läbiviidud intervjuude andmed. Näiteks S1 tähistab esimest vastajat.

Tabel 2. Uuringu valim

Kood	Intervjuu toimumise koht	Aeg	Kestvus
S1	Microsoft Teams	28.03.2024	23 minutit
S2	telefoni teel	11.04.2024	17 minutit
S3	telefoni teel	12.04.2024	17 minutit
S4	Microsoft Teams	16.04.2024	25 minutit
S5	Microsoft Teams	18.04.2024	32 minutit
S6	telefoni teel	20.04.2024	13 minutit

Tehtud intervjuud transkribeeriti *Microsoft Office Worldi* dokumendina ning seejärel salvestised kustutati. Kuna programm ei suutnud 100% kõiki sõnu tuvastada, töötles autor käsitsi kõiki transkriptsioone, lisades tingmärke ja eemaldades parasiitsõnu. Saadud intervjuusid loeti korduvalt, lähtuvalt lõputöö eesmärgist ja uurimisküsimustest kodeeriti sarnased sõnad ja mõtted ning kategoriseeriti.

Kvalitatiivses uurimistöös kasutatakse teematilist sisuanalüüsi, kus fookuses on teksti sisu või kontekstiline tähendus (Laherand, 2008, lk 290). Selline viis võimaldab teksti süstematiseerida. Ideed ja mustrid tõstetakse esile ning ühendatakse uurimisprobleemi oluliste mõistetega. See protsess aitab sügavamalt mõista teksti ja seostada seda uurimise eesmärkidega. (Lagerspetz, 2017, lk 181) Saadud infot analüüsiti, võrreldi teooriaga ning tehti kokkuvõtte, järeldused ja ettepanekud.

2.4. Uurimistulemused ja analüüs

2.4.1. Perevägivald ja erinevate esinemisvormide mõistmine

Järgnevalt antakse ülevaade sotsiaaltöötajate seas läbi viidud kvalitatiivsete intervjuude tulemustest. Kuidas kirjeldavad sotsiaaltöötajad perevägivalda ja selle vorme. Kõik uuringus osalejad pidasid lähisuhtevägivallaks füüsilist ja vaimset vägivalda; majandusliku vägivallavormi tõid välja respondid S4 ja S5 ning seksuaalse respondent S6. „Nii vaimne kui füüsiline, kõik see kus ta peaks ütlema „ei“ aga ta pole seda siis mingitel kaalutlustel võimeline tegema.“ (S3)

Kõikide osalejate arvates võib vägivald leida aset nii paarissuhtes, kui laste ja eakate vastu. Teisi vägivallavorme välja ei toodud, peamiselt räägiti füüsilisest vägivallast, mille tõttu nende poole pöörduetakse. Samuti pidasid osalejad vaimset ja majanduslikku vägivalda kõige keerulisemaks ja raskemini tuvastatavaks. „Kui pere elab koos ja üks tööil käib ja ütleb, et on minu õigus olla pere ülalpidaja, siis see nii on. Pikemal uurimisel ja koostöö käigus sa saad aru, et ei olegi lubatud tööil käia“ (S4). Üks respondent vägivallavorme ei soovinud välja tuua, kuid arvas, et teab kui neid näeb.

Lähisuhtevägivalda selgitati sooneutraalselt ja üldistavalt. Situatsioone kirjeldades lähtuti siiski pealmiselt tööalasest kogemusest, millega on kõige rohkem kokkupuuteid. Sotsiaaltöötajad (S2, S5, S6), kes tegelevad rohkem peredega, rääkisid mehest kui vägivallatsejast ja naisest kui ohvrist, ka laste puhul. Sotsiaaltöötajad (S3, S4), kelle töövaldkond on eakate heaolu, tõid välja nii mehe-naise vahelise, kui ka vanaematevastase vägivalla, mille tõttu on olnud vajadus eakal mõnda aega varjupaigas elada. „Vägivald ei sõltu sotsiaalsest staatusest, vägivalda esineb ka väga edukates peredes, kus pereisad on lugupeetud ja headel töökohtadel.“ (S5).

Kaks respondenti (S1, S2) olid seda meelt, et vägivaldses peres kasvamine ei ole vägivalda juurpõhjus. Pigem peeti selleks sotsiaalset oskamatust oma mõjutustega toime tulla ja piiratud eneseväljendusoskust. Ülejäänud neli respondenti nimetasid vägivallamustri kordumist ja selle kodust alguse saamist (S3–S6). „Väga teadlikult inimesed ise töötavad selle nimel, et seda ringi murda, aga muidu on ju nii, kuidas mind kasvatati, nii kasvatan mina oma lapsi ja see ring läheb ringiratast edasi kogu aeg.“ (S4)

Vastajate S1 ja S4 sõnul on seos vägivallal ja üldisel hakkama saamisel. Ühiskonnas esinevate raskuste suurenemisel on täheldatav juhtumite arvu kasv, samas kui olukorra paranemisel juhtumite arv väheneb. Ühiskondlik pingeline ja surve kanduvad perre ning elatakse seal välja. Kõik respondentid tõid välja, et tavaliselt perevägivalda juhtumid on seotud alkoholi tarbimisega, kuid alkohol ei ole alati põhjuseks vaid soodustavaks teguriks. Respondentide (S3–S5) sõnul on sagedane, et sõltuvuse küüsis täiskasvanud pojad nõuavad oma eakatelt emadelt viinaraha.

Perevägivalda mõju nähti kõikide vastanute poolt nii sellega otseselt seotud osapooltele, aga selle kaudu ka ühiskonnale laiemalt. Arvati (S3, S6), et vägivaldse käitumismustri edasi kandudes vanematelt lastele, võivad selle omaks võtta kui ühe võimaliku reageerimisviisi probleemide tekkimisel. Õpitud vägivaldne käitumisviis võib väljenduda ka näiteks teiste lastega koos olles ja hiljem töökeskkonnas.

Intervjuudes väljendati (S1, S4) arusaama, et lähisuhtevägivald on põhiolemuselt seotud „suhtlusprobleemidega“, mis ilmnevad siis, kui inimesed ei suuda omavahel suhelda. Suhte emotsionaalse ja sõltuvusliku olemuse tõttu on selle lõpetamine keeruline (S3, S5). Samuti majanduslik sõltuvus võib viia olukorrani, kus isegi pärast esimesi vägivaldajuhtumeid püütakse andestada ja leppida (S3, S5). „Väga tihti naised räägivad, et ma olen sõltuvuses, abikaasa töötab, mina ei tööta, pean lastega olema“. (S5) Kui vägivallatseja ajutiselt oma käitumist muudab, võib kannatanus tekkida lootus, et olukord võib paraneda.

Aga on ka selliseid olnud, kus me oleme aastaid aru saanud, et seal peres ilmselt ei ole päris õiged asjad. Oleme püüdnud temaga rääkida, siis ta tuleb mingi hetk, võtab abi vastu ja ütleb, asjad on hullud, me lähme lahku ja siis korraga näed linna peal, et emal on kõht ees, neljas laps, nad on jälle koos. (S3)

Vägivalla kasutamist lähisuhtes seostasid intervjueeritavad (S1, S2, S6) ka vaimse tervise probleemidega, sealhulgas psüühikahäiretega. Need võivad viia vägivaldse käitumiseni, kuna puudub oskus kasutada alternatiivseid toimetulekumehhanisme. „Põhimõtteliselt psüühikahäired tihti peale seal taga aga ongi, et nad on nagu selles mõttes nagu nii öelda leebed et inimene ei ole psühhiaatri poole kunagi pöördunud aga samas segavad elu.“ (S1)

Respondent (S3), kes tõi välja vägivalla põlvkondade vahelise ülekandumise, nägi olulist rolli ka lapse üldisel kasvukeskkonnal. Lastel on vähe või pole üldse huvitegevust, kuna paljud pered ei suuda seda võimaldada. Kasvab peale uus põlvkond ja probleemid jäävad samaks.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et peamiselt eristatakse kahte tüüpi vägivalda, füüsilist ja vaimset. Vägivalla seostatakse sageli suhtlusprobleemidega ning majandusliku sõltuvusega, mis raskendab olukorra lahendamist. Samuti nähakse, et vägivaldsed käitumismustrid kanduvad tihti edasi vanematelt lastele, kes võivad omaks võtta vägivaldse käitumise kui ühe võimaliku reageerimisviisi.

2.4.2. Vägivalla esinemine ja äratundmine

Järgnev teemaplokk annab ülevaate kuidas sotsiaaltöötajad oma igapäevatoos perevägivallaga kokkupuutuvad ja seda ära tunnevad.

Perevägivalla juhtumid jõuavad sotsiaaltöötajateni erinevalt. Põhiliseks viisiks kõikide intervjueeritavate (S1–S6) sõnul on politsei. Juhtumid, mis jõuavad politsei huviorbiiti, jõuavad mingil hetkel valla sotsiaaltöötaja lauale. Samamoodi teavitab haigla piirkondlikku sotsiaaltöötajat ja infot jõuab ka perearstidelt (S2, S3, S5, S6). Vastajad (S1, S2, S3, S5, S6) märgivad, et saavad infot ka koolist, kui mõni õpilane ei ole kooli jõudnud või tema käitumine on muutunud. „Inimesi, kes helistavad sotsiaaltöötajale vägivalla pärast on suhteliselt vähe ja teinekord jääbki see vaid helistamiseks, edasisi samme ei julgeta astuda.“ (S2)

Järgmisena uuriti intervjueeritavatel, millised on need märgid, mis tekitavad sotsiaaltöötajas kahtlusi, et keegi on perevägivalla ohver.

Leian tema käitumises hirmu. Ta ei oska, ei ole võimeline otsustama. Ta tahab kogu aeg kellegi käest järgi küsida. Tal on nii hirm sotsiaaltöötaja sekkumise tagajärgede pärast või ees, et äkki juhtub midagi, kui sotsiaaltöötaja helistab lapsele. Samas võib see olla ka, et ta paljud eakad näiteks ei taha, et lapsed nende elu korraldaks ja üritavad seda igal moel ka vältida. (S2)

Üks respondent tõi välja (S1), et vägivalda on võimalik ära tunda ohvri käitumise muutumisel, näiteks kui ta tõmbub endasse, ei tule kokkulepitud ajal kohtumisele, kõik sellised märgid, mis viitavad, et asjad ei ole suhtes korras. Leiti (S3), et teinekord on vägivallaohvrid tihti nii traumeeritud, et nad ei oska end väljendada või ohvril on nähtavad tõendid, silm sinine või käsi katki aga selgitavad seda kukkumisega. Ohvrid päris tihti varjavad ja ei soovi probleemidest rääkida, oluline on kliendi hoolikas kuulamine ja vajadusel ning ettevaatlikult täpsustavate küsimuste küsimine (S5). Respondent S4 toob välja, et inimesed, kellel kodus on midagi varjata, ei pöördu sotsiaaltöötaja poole, et ei oleks võimalik avastada perevägivald mõnda muud probleemi lahendades. Üldiselt puudub perevägivalda all kannatanul tugivõrgustik, tema suhted sõbrannade ja vanematega on minimaalsed või katkenud (S6).

Kui tihedalt sotsiaaltöötajad perevägivaldaga kokku puutuvad, sõltub omavalitsusest. Ühe respondendi (S1) sõnul pole viimastel aastatel juhuseid olnud, aga varem küll. Veel toodi välja, et perevägivaldaga puututakse kokku pigem vähem kui rohkem (S2), 1–2 korda nädalas (S4, S5), paar korda kuus (S3, S6). Respondendid S4 ja S5 tõi välja, et rohkem teateid laekub kuu alguses, kui on pensionipäevad või pühad (jaanipäev, jõulud) ning kui inimesed tarbivad alkoholi.

Ma olen kogu aeg imestanud, et meil tubakat keelatakse igal pool, kogu aeg ja sellest räägitakse väga palju. Aga alkoholist räägitakse väga vähe, seda ei keelata. Aga kui suurte probleemide algus see on. Väga kohutav, kui palju alkohol on rikkunud ja lõhkunud peresid. (S4)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et tuntakse ära ohumärgid, mis viitavad võimalikule vägivaldale peres, kuid ise avastatakse juhtumeid vähe. Sotsiaaltöötajad toovad välja vajaduse parema alkoholitarbimise regulatsiooni järele ning teadlikkuse suurendamist sellest, kuidas alkohol mõjutab pereelu ja suhteid. Perevägivalda juhtumid jõuavad sotsiaaltöötajateni

erinevate kanalite kaudu, peamiselt politseilt aga ka haiglate ja koolide kaudu, mis rõhutab mitmetasandilise koostöö olulisust.

2.4.3. Kohaliku omavalitsuse toetusvõimalused vägivalla ohvritele ja ennetamise meetmed

Selles uuringu osas antakse ülevaade sotsiaaltöötajate nägemusest kohaliku omavalitsuse toetusvõimalustest ohvrile ja ennetamise väljakutsetest.

Toetusvõimaluste osas olid kõik vastajad ühel meelel, et võimalused abi pakkuda on pigem head või head. Kõiki teenused ei ole küll võimalik tagada kohaliku omavalitsuse poolt, vaid ostetakse sisse ja kõik oleneb juhtumist. Kõik osalejad nimetavad võimalustena Sotsiaalkindlustusameti Ohvriabi teenust, naiste tugikeskuseid, perenõustamise teenust, perekonna psühhoteeraapiat ja lapsevanemaga pereteraapiat. Vastaja S5 toob välja, et nemad saavad psühholoogi abi pakkuda hetkel toimuva projekti raames, kuid miinuseks on, et abivajaja saab seda teenust ainult viie tunni ulatuses. Samuti tähendab see ajutist ja piiratud lahendust. Sama vastaja toob välja tugikeskuse ja kogemusnõustajate vajaduse igas linnas: „Kui see meil oleks, siis see oleks kindlasti täis“.

Sotsiaalelamispinna puhul tõid respondendid (S2, S3, S4, S6) välja, et võimalus on olemas, kuid tihtilugu pered loobuvad elamispinnast selle tõttu, et elamispind asub lasteaiast kaugel või asustatud kohast väljaspool. Respondent S1 ja S5 sõnul tuleb nendel leida majutusvõimalus perest eraldamise korral teises omavalitsuses, kuna neil ei ole võimalik rahaliselt kõiki teenuseid pakkuda ja sotsiaalkortereid praktiliselt pole. „Sotsiaalmaja meil on aga see pole kõige parem koht kuhu naisi-lapsi majutada.“ (S5)

Ennetuse ja sekkumismeetmete osas toovad kõik sotsiaaltöötajad välja mitmeid kitsaskohti. Respondent S4 osutab, et juhtumid leiavad aset koduseinte vahel, kus väevõimuga sisenemine on keelatud, kuna kodu puutumatus seab piiranguid. Sellele lisab intervjuueeritav S5, et ressursside nappus piirab sotsiaaltöötajate võimalusi tegeleda ennetustööga: „Me kustutame tuld ja ennetustööd ei jõua teha. Oleks vaja eraldi sotsiaaltöötajat, kellel oleks aeg rääkida ja suunata, sest mõnedele on vaja lihtsalt käest kinni võtta ja kuhugi teenusele kaasa minna.“ Sotsiaaltöötaja S2 kogemus viitab sellele, et sageli piirdub nende roll lihtsalt olemas olemise ja kuulamisega.

Ühiselt tunnistavad sotsiaaltöötajad, nagu S4 ja S5, et neile oleks abiks suuremad õigused ja meetmed, mis lubaksid neil jõulisemalt sekkuda. Nad soovivad muutusi, mis võimaldaksid sotsiaaltöötajatel tuua vägivallatsejad kodudest ära, mitte vastupidi. S4 rõhutab ka vajadust seadusandlike muutuste järele riigi tasandil, see tähendab vajadust perevägivalla seaduse järgi.

Oleme puutunud kokku sellega, et kas teadlikult õigusorganite poolt venitatakse menetlusi, lootuses, et eakad, kes on väga väärkoheldud surevad ehk enne ära kui otsused jõuavad karistuseni. Võib öelda nii, et vägivallatsejad reaalselt jäävad karistuseeta. /.../ mitte midagi ei juhtu. Meie võime ju käia manitseda ja silma peal hoida, aga sellest on väga vähe abi. (S4)

Ennetustöö efektiivsus põhineb koostööpartnerite omavahelisel heal koostööl. Respondent S4 sõnul näevad võrgustiku liikmed koostööd sageli erinevatest vaatenurkadest, mis toob kaasa erinevad ootused ja arusaamad. See muudab koostöö keeruliseks, eriti kui osalised ei jaga samu eesmärke või kui infovahetus on piiratud andmekaitse nõuetest tulenevalt. „Koostöö toimib isikliku usalduse tasandil./.../ kui sa oled omavalitsuses uus inimene ja hakkad koostööd tegema, siis see ei toimi. /.../ koostööpartnerilt oodatakse midagi, mida nad teha ei saa ja ei suuda. Jah, koostöö on nõrk“. Vastaja S6 tõi välja, et koostöös esineb probleeme, eriti seoses tõendite kogumisega kohtumenetluse jaoks. Ta märkis, et kuigi kõik osapooled on teadlikud juhtunust ja süüdlase süüst, jääb sageli puudu piisavatest tõenditest, mis raskendab kohtuprotsessi. Ülejäänud respondentide (S1, S3, S5) sõnul koostöö politsei, perearstide ja kooliga toimib. Ühe vastaja S2 sõnult tehakse kodukülastusi koos politseiga ja süsteem töötab.

Mitmes intervjuus (S3, S4, S5) räägiti eakate vastu suunatud vägivallast, mis ei jõua politsei vaatevälja, kuna vägivallatsejad on nende enda täiskasvanud lapsed ja ei soovi nende vastu süüdistust esitada. Selline vägivald on sageli füüsiline ja majanduslik. Üks vastaja (S5) arvab, et oleks vaja vägivallast rohkem rääkida, anda infot mida riik ja kohalik omavalitsus saavad abistamiseks teha ja suunata see info rohkem keskealistele ja eakatele naistele, kes võivad olla potentsiaalsed ohvrid.

Samuti leiavad kõik intervjueeritavad, et tegeleda tuleb ka vägivallatsejatega: uurides tema teguviisi põhjuseid ning millised on vägivallatseja probleemid ja nõrgad kohad, sest vägivalda kasutavad tihti sõltuvuste küüsis, vaimsete probleemidega hädas ja viha valitsemisega kimpus olevad inimesed. Vajalikud oleks tugigrupid, kus inimesed saaksid õppida endaga toime tulema. „Kõik taandub ju sellele kuidas inimene endaga hakkama saab ja et tema baasvajadused oleks rahuldatud“. (S1)

Enamuse intervjueeritavate arvates on perevägivalda Eestis väga palju (S4, S5, S6). Kuigi märgatakse ühiskonnas suhtumise muutumist, tõid kolm respondenti (S2, S3, S5) välja, et meie inimesed on mõnikord nii ükskõiksed ja ei anna teada, kui näevad või kuulevad väärkohtlemist. „Pärast mõtlevad, jah, ma olen sellest kuulnud, et seal midagi on, aga keegi ei pöördu. Keegi ei küsi abi. Meie juba tegeleme pärast tule kustutamist, aga see ennetustöö on kõige tähtsam.“ (S5)

Ühe olulise aspekti toovad tõid intervjueeritavad (S2, S3, S4, S6) välja, et kui naistele on tugikeskused, siis meestele ei ole. Mehed võivad samuti ohvrid olla ja neil ei ole kuhugi minna. Ühiskonnas on kinnistunud stereotüübid ja mõtteviis, et mehed on vägivaldsemad kui naised.

Selle juhtumi puhul ma nagu saingi aru, et kui ma loen seda juhtumi kirjeldust, mul endal juba tekib mingi visioon. Ma hakkas eeldama, et kuidas see olukord oli, aga siis kui ma kohale lähen, siis tegelikult see võib olla kardinaalselt hoopis teine. See kuidagi õpetas nagu lahti laskma nendest eeldustest, et okei sa loed juhtumi läbi, aga oma arvamuse sa koostad ikkagi peale n-ö osapooltega vestlemist. (S6)

Perevägivalda ära tundmiseks on välja antud palju materjale ja töökorralduse suuniseid, kuid intervjuudes toovad respondendid (S5, S6) välja siiski info puuduse ja koolituste vähesusele ning vajaduse põhjalikumate infomaterjalide ja meetodikate järgi. Samuti viidati (S2, S5, S4), et koolitusi pakutakse rohkem nendele sotsiaaltöötajatele, kes perevägivaldaga rohkem kokku puutuvad, nt lastekaitsetöötajad, kuid teadmisi ennetuseks või märkamiseks vajaksid kõik sotsiaaltöötajad, sest vägivalda esineb kõikides ühiskonnakihtides. Samuti toovad pooled respondendid (S3, S5, S6) välja, et tänastes sotsiaaltöö õppekavades peaks olema lähisuhtevägivalda aine sees.

Ma tajun, et meie omavalitsuses töötajatel on see valmisolek, et aidata ohvreid, et see ei ole selline rutiinne töö, et saad linnukese kirja vaid ikkagi kõik sotsiaaltöötajad, kes meil on, tahavad aidata ohvreid ja no see valmisolek ja tahe on olemas. (S6)

Pea kõik uuringus osalenud sotsiaaltöötajad leiavad, et perevägivalla saab lõpetada vaid ohver ise. Kõige suuremaks takistuseks peeti (S2, S4, S6) ohvri enda suhtumist ja valmisolekut enda elu muuta. „Inimest saab aidata täpselt nii palju, kui inimene ise ennast aidata laseb. Mitte grammigi rohkem.”(S2)

Intervjuude tulemusena võib öelda, et sotsiaaltöötajad näevad kohaliku omavalitsuse toetusvõimalusi perevägivalla ohvritele üldiselt positiivsena, kuigi teenuste kättesaadavus ja ulatus võivad sõltuda konkreetsest juhtumist ja omavalitsusest. Probleemiks on vähene ressurss ja õiguste puudumine sotsiaaltöötajate poolt tõhusaks sekkumiseks. Vajadus suurendada teadlikkust ja koolitust kõigile sotsiaaltöötajatele, et tõhusamalt ära tunda ja ennetada perevägivalda erinevates ühiskonnakihtides.

2.5. Arutelu, järeldused ja ettepanekud

Perevägivalla märkamine, mõistmine, ja äratundmine on olulised sammud ennetustegevusel ja sekkumisel (Rakovec-Felser, 2014, lk 66). Tallinnas 2018 läbiviidud uuringu järgi selgus, et sotsiaaltöötajad ei saa vägivalla olemusest alati aru, mis omakorda mõjutab teenuste pakkumist (Selliöv & Valberg, 2018, lk 60). Käesolevast uuringust selgub, et sotsiaaltöötajate teadmised vägivalla olemusest ja vormidest on head. Perevägivalda, kui vägivallaliiki selgitatakse sotsiaaltöötajate poolt erinevalt kuid samas tähenduses. Perevägivalla esinemise vorme kirjeldades ei piirduta ainult füüsilise vägivalla esile toomisega, vaid märgitakse ka vaimset, majanduslikku ja seksuaalset vägivalda. Need vägivalla vormid on tihti raskemini tuvastatavad ja nõuavad spetsiifilist tähelepanu ja lähenemist.

Teooriast lähtuvalt on üks peamisi majandusliku väärkohtlemise tagajärgi majanduslik sõltuvus vägivallatsejast ja peamine põhjus, miks ohvrid vägivaldsetesse suhetesse jäävad (Stylianou, 2018, lk 10, 15). Antud uuringu tulemused tõid samuti välja, et peamine põhjus vägivaldsetesse suhetesse jäämisel on majanduslik. Ohvritel puudub võimalus käia

tööl või nende rahaline ressurss ei võimalda soetada uut elamispiinda. See näitab sotsiaalpiindade vajadust kohalikes omavalitsustes ja nõustamisteenuste olulisust. Uuringus osalenud Ida-Viru ja Lääne maakonnas on olemas naiste tugikeskused, kuhu vajadusel abivajaja suunata, küll aga pole tugikeskuseid igas maakonna linnas või suuremas keskus. Samuti on omavalitsustel keeruline tagada teenuste ühtlane kvaliteetne kättesaadavus üle maakonna, kuna rahavastik vananeb ja piirkonnad on ebahühtlaselt asustatud, mis teeb teenuste pakkumise kulukamaks.

A. Bandura sotsiaalse õppimise teooria järgi on lapsepõlves kodus kogetud agressiivsus ja vägivald seotud võimaliku väärkohtlemisega täiskasvanueas. Seda nähtust kirjeldatakse kui vägivalda põlvkondadeülelt edasikandumist. (Rakovec-Felser, 2014, lk 64) Uuringus osalenud sotsiaaltöötajatest neli toovad samuti välja, et vägivallamuster kordub ja on suurem tõenäosus, et vägivaldses peres kasvamine mõjutab käitumist. Seetõttu on oluline, et sooline võrdsus, vastastikune austus inimsuhetes ja mitte vägivaldne käitumine oleksid väärtused, mida hakatakse edendama juba võimalikult varakult (Eesti Naisteühenduste Ümarlaud SA, 2016, lk 20).

Intervjuudest selgus, et vägivalda peetakse universaalseks. Ohvreid leidub igas ühiskonnakihi ja majanduslikus olukorras (Rakovec-Felser, 2014, lk 64). See on käitumisviis, kus tugevamad rakendavad oma võimu ja jõudu nõrgemate üle, et saavutada oma eesmäärke kasutades kõiki vägivalda vorme (Wahhab *et al.*, 2023, lk 3). Kuigi usutakse, et vägivallatsejat on võimalik muuta, lasub siiski vastutus ohvril, kellel tuleks vägivaldsest suhtest lahkuda.

Soopõhiseid hoiakuid perevägivalda osas intervjuudes osalejatel ei olnud. Perevägivalda ohver või vägivallatseja on sooneutraalne (Naik & Naik, 2016, lk 1698). Perevägivalda võivad kogeda kõik, naised, mehed, eakad ja lapsed. Perevägivalda esinemist seostatakse pigem ebakindlusega, sõltuvushäirega, vaimse tervise probleemidega või sotsiaalse oskamatusena probleeme teisiti lahendada, kui soopõhise stereotüüpse käitumisena.

Lähtuvalt sotsiaaltöötajatega tehtud intervjuude analüüsist esineb mitmeid olulisi kitsaskohti perevägivalda sekkumismeetmete ja ennetustöö efektiivsuses. Üheks peamiseks probleemiks on ressursside puudus nii ajalises tähenduses kui töötajate vähesuses, mille tõttu spetsialistid on tihti sunnitud keskenduma vaid olemasolevate

kriiside lahendamisele. Samuti kohalikes omavalitsustes puudub spetsialistide selge spetsialiseerumine, mida on toonud välja ka Selliov & Valberg (2018, lk 68). Sotsiaaltöötajad tegelevad kõigega, mis takistab põhjaliku ennetustöö tegemist ja ohvritele vajaliku toe pakkumist. Puudust tuntakse sotsiaalkorteritest, mida ohvritele pakkuda ja meeste varjupaigast. Lisaks toodi välja, et kodu puutumatus põhimõte piirab oluliselt sotsiaaltöötajate sekkumisvõimalusi, kuna juhtumid toimuvad enamasti koduseinte vahel ja seaduse järgi sotsiaaltöötajal ei ole ilma politseita sisenemisõigust. Samuti on piiratud õiguslikud võimalused ja vahendid, mis võimaldaksid hoopis vägivallatsejaid kodudest eemaldada mitte ohvreid. Sotsiaaltöötajad tunnevad, et nad saavad rääkida, soovitada, kuid ei saa kasutada sundi.

Perevägivalla seaduse puudumine seab piirangud vägivallatsejaid vastutusele võtta ja ohvreid efektiivselt kaitsta (Pettai *et al.*, 2015, lk 160). Uuringust selgub, et on juhtumeid, kus vägivallatseja jääb erinevatel põhjustel karistuseeta, mis rõhutab vajadust selgete juhiste järgi, kuidas menetleda perevägivalla juhtumeid, ning teha koostööd õiguskaitseasutuste, sotsiaalteenuste ja tervishoiutöötajate vahel.

Maailma Terviseorganisatsioon soovitab ennetustööna tegeleda laste ja noorukite eluks vajalike oskuste ja erinevate toetusprogrammide arendamisega (World Health Organization, 2014, lk 27). Käesolevast uuringust selgub, et sotsiaaltöötajad arvates seos vägivalla ja iseendaga hakkama saamise vahel on olemas. Vajadus tugigruppide ja toetusprogrammide järgi on hetke võimalustest oluliselt suurem. Kui inimene on hädas oma vaimsete probleemidega või oskamatusel eluga hakkama saada, siis ei suudeta end kontrollida ja see võib väljenduda agressiivse käitumisena (Cares *et al.*, 2024, lk 2). Kõikidel sotsiaaltöötajatel oli olemas teadlikkus sekkumismeetmete osas, nagu suunamine Ohvriabisse, naiste tugikeskustesse, vajadusel MARACi ja järelkontrolli teostamine koos politseiga.

Rahvusvaheline uuring (Heffernan *et al.*, 2014, lk 700) ja Eestis (Pettai & Proos, 2014, lk 24) läbiviidud uuring toob välja, et sotsiaaltöötajate ettevalmistus ja valmidus perevägivalla keerukusega tegelemiseks on vähene. Mõlema uuringu kokkuvõttest lähtuvalt, võib välja tuua koolituste vajaduse, mis keskenduvad traumateadlikkusele ja vägivalla eri vormide äratundmisele, pakkudes praktilisi õppemeetodeid, mis aitavad sotsiaaltöötajatel teooriat praktikas rakendada. Samuti ühtsed tegevusjuhised, mis

toetavad erinevate valdkondade (politsei, tervishoid) vahelist koostööd. Käesolevast uuringust selgus, et poolte vastajate arvates on infomaterjale piisavalt, kuid pole piisavalt ajalist ressursi neid iseseisvalt läbi töötada ja poolte vastanute arvates on puudu põhjalikest juhendmaterjalidest ja metoodikate õpetusest kuidas ohvritega käituda. Koolituste mahtu peetakse ebapiisavaks ja need on suunatud peamiselt spetsialistidele, kes juba tegelevad vägivaldajuhtumitega (nt lastekaitse spetsialistid). Samuti puudub koolituste osas regulaarsus. Pooled respondendid leiavad, et tulevaste spetsialistide ettevalmistamiseks oleks vajalik sotsiaaltöö õppekavadesse lähisuhtevägivalla teemaliste ainete lisamine.

Käesolevatest tööst lähtuvalt, teeb autor Ida-Viru maakonna ning Lääne maakonna kohalike omavalitsuste sotsiaalosakonna juhtidele järgnevad ettepanekud:

- Võimaldada lähisuhtevägivalla koolitustel osalemine vastavalt töötaja vajadustele ja valdkonna arengule, et parandada sotsiaaltöötajate praktilisi oskusi töötamiseks perevägivalla ohvritega.
- Teha tihedamat koostööd kohalike mittetulundusühingute, tervishoiuasutuste ja õiguskaitseorganitega, et luua tugev tugivõrgustik vägivaldaohvritele ja analüüsida infovahetuse kitsaskohti.
- Korraldada piirkondlikke teavituskampaaniaid, mis keskenduvad perevägivalla märkidele ja tagajärgedele.
- Tõsta kogukonnas teadlikkust kohalike varjupaikade ja tugiteenuste olemasolust. Tagada, et teave oleks kättesaadav ja nähtav avalikes kohtades, nagu raamatukogud, kogukonnakeskused ja kool.

Ettepanekud edastatakse omavalituste sotsiaalosakonna juhtidele juunikuus aastal 2024 e-kirja teel. Kontaktid on leitavad veebikeskkonnas.

KOKKUVÕTE

Perevägivalda võib pidada ühiskonnas sama kaua kestnud nähtuseks, kui inimene ise, kuid viimasel aastakümnel on hakatud sellele tõsisemalt tähelepanu pöörama ja sellest rääkima. Inimeste arusaamad ja hoiakud perevägivalla suhtes on tugevalt mõjutatud nende isiklikest elukogemustest ja kultuurilisest taustast. Need tegurid mängivad olulist rolli selles, kuidas ühiskond vägivalda tajub ja sellele reageerib. Nii kaua, kui peresiseid vägivaldseid käitumismustreid aktsepteeritakse kui pere siseasjad, ei ole ühiskonnas muutusi loota.

Teadlikkuse tõstmine perevägivalla küsimuses mängib kesket rolli nii vägivalla äratundmises, ennetamises kui ka ohvrite abistamises. Suurem teadlikkus aitab ohvritel ja nende lähikondlastel märgata vägivalla märke ning julgustada abi otsima, mis on sageli esimene samm vägivaldsest suhtest väljumiseks.

Lõputöö analüüsis perevägivalla mõistmist ja sellele reageerimist sotsiaaltöötajate seas Ida-Virumaa ja Läänemaa näitel. Teoreetiline osa käsitles perevägivalla mõiste ja erinevate vormide määratlemist ning nende mõju perekonnale ja ühiskonnale. Samuti Eesti sotsiaalpoliitika rolli vägivalla ennetamisel ja ohvritele abi osutamisel.

Empiirilises osas viidi läbi kvalitatiivne uuring Ida-Virumaa ja Läänemaa sotsiaaltöötajatega, kes jagasid oma kogemusi ja vaateid. Andmete kogumiseks viidi läbi kuus poolstruktureeritud intervjuud, mida analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsiga. Intervjuud salvestati *Microsoft Teamsi* keskkonnas või mobiiltelefoniga ning transkribeeriti *Microsoft Office Wordi* programmis. Helisalvestised kustutati ja respondentide vastused on anonüümsed.

Andmetest järeldus, et sotsiaaltöötajad hindavad teadlikkust perevägivallast ja selle esinemisvormidest piisavaks. Vastajate arvamusel on vaimne, majanduslik ja seksuaalne vägivald raskemini tuvastatavad ja nõuavad spetsiifilist tähelepanu ja

lähenemist. Perevägivalda võivad kogeda kõik, naised, mehed, eakad ja lapsed ning igas ühiskonnakihis. Oluline on mõista, et need seisukohad ja hoiakud tulenevad suures osas spetsialistide tõlgendustest ning on seotud töökogemusega. Kuigi sotsiaaltöötajad on pühendunud oma tööle ja soovivad aidata, puutuvad nad kokku mitmete struktuuriliste ja ressursiga seotud piirangutega. Vajalik oleks täiendada sotsiaaltöötajate koolitust ja üle vaadata seadusandlus, mis reguleerib perevägivalda juhtumitele reageerimist. Samuti on oluline laiendada koostööd erinevate asutuste ja organisatsioonide vahel, et tagada tõhusam sekkumine ja abi pakkumine. Samuti joonistusid välja omavalitsuste erinevad võimalused tugiteenuste pakkumisel.

Selleks, et Eestis perevägivalda juhtumite arv väheneks, on oluline keskenduda mitte ainult ohvritele, vaid ka vägivallatsejatele. Nagu käesolevast tööst ilmneb, ei ole piisavalt toetusprogramme vägivaldsetele isikutele ning olemasolevad teenused on maakonniti ebahühtlaselt jaotunud. Töö viitab ka varase sekkumise olulisusele perevägivalda mustrite katkestamiseks. See aitab murda vägivallatsükli ja loob tervislikuma keskkonna, kus lapsed saavad kasvada. Varane sekkumine võimaldab tegeleda kahjustustega enne, kui need muutuvad juurdunud käitumismustriteks, mis võivad tulevikus korduda.

Intervjuudes jäi mitmel korral kõlama sotsiaaltöö spetsialistide suur tööülesannete hulk, ajapuudus ja spetsialiseerumine teisele valdkonnale, millega aeg-ajalt kaasneb perevägivaldaga tegelemine. Seetõttu võiks tulevikus uurida, millist mõju avaldaks perevägivalda ennetamisele kogukonnas ja ohvrite kvaliteetsemale abistamisele, kui omavalitsuses töötaks perevägivaldale spetsialiseerunud spetsialist.

Kokkuvõttes võib öelda, et antud lõputöö eesmärk sai täidetud ja püstitatud uurimisküsimustele leiti vastused.

VIIDATUD ALLIKAD

- Al-Alosi, H. (2020). Fighting fire with fire: Exploring the potential of technology to help victims combat intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior, 52*, Article 101376. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101376>
- Ali, P. A., & Naylor, P. B. (2013). Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation. *Aggression and Violent Behavior, 18*(6), 611–619. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2013.07.009>
- Bender, A. E., McKinney, S. J., Schmidt-Sane, M. M., Cage, J., Holmes, M. R., Berg, K. A., Salley, J., Bodell, M., Miller, E. K., & Voith, L. A. (2022). Childhood Exposure to Intimate Partner Violence and Effects on Social-Emotional Competence: A Systematic Review. *Journal of Family Violence, 37*(8), 1263–1281. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00315-z>
- Bojaruniec, M. (2023). Is this already violence? Defining violence and domestic violence and its impact on awareness of the problem. *Journal of Modern Science, 53*(4), 291–307. <https://doi.org/10.13166/jms/177203>
- Busetto, L., Wick, W., & Gumbinger, C. (2020). How to use and assess qualitative research methods. *Neurological Research and Practice, 2*(1), Article 14. <https://doi.org/10.1186/s42466-020-00059-z>
- Cares, A. C., Haselschwerdt, M. L., Hardesty, J. L., & Few-Demo, A. L. (2024). After All This Time: Clarifying Misconceptions and Charting Clear Directions for the Next 25 Years of Johnson’s Typology. *Journal of Family Violence, 39*, 1–8. <https://doi.org/10.1007/s10896-023-00669-6>
- Casella, C., Aquino, C. I., Sarno, L., Di Donna, G., & Capasso, E. (2024). Is there a lesser value type of violence? Older people abuse: “The silence of the lambs”. *Legal Medicine, 66*, Article 102359. <https://doi.org/10.1016/j.legalmed.2023.102359>

- Eesti Naisteühenduste Ümarlaud SA. (2016). *Seletuskiri Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni juurde*. https://www.enu.ee/lisa/611_Istanbuli%20seletuskiri.pdf
- European Institute for Gender Equality. (2021). *Costs of gender-based violence in the European Union*. <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/costs-of-gender-based-violence>
- Frazão, S. L., Silva, M. S., Norton, P., & Magalhães, T. (2014). Domestic violence against elderly with disability. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 28, 19–24. <https://doi.org/10.1016/J.JFLM.2014.09.003>
- Heffernan, K., Blythe, B., & Nicolson, P. (2014). How do social workers understand and respond to domestic violence and relate this to organizational policy and practice? *International Social Work*, 57(6), 698–713. <https://doi.org/10.1177/0020872812453188>
- Häirekeskus. (2024). *Sündmuste liikide aruanne*. [Avaldamata dokument] PÄHKAL. Häirekeskus
- Ida-Viru maakonna arengustrateegia 2023-2035. (2023). *Riigi Teataja IV*. 16.06.2023, 1. Lisa 1. <https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/4160/6202/3001/Lisa%201.pdf>
- Ida-Virumaa Naiste Tugikeskus-Varjupaik MTÜ. (s.a.). *Meist*. <https://naistetugikeskus.eu/pohikiri>
- Justiitsministeerium. (2021). *Vägivallaennetuse kokkulepe 2021-2025*. <https://www.just.ee/media/1234/download>
- Justiitsministeerium. (2024). *Kuritegevus Eestis 2023. Perevägivald ja ahistamine*. <https://www.just.ee/kuritegevus2023/perevagivald-ja-ahistamine/>
- Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus. (2017). *Riigi Teataja I*. 26.06.2017. 69. <https://www.riigiteataja.ee/akt/126062017069>
- Khan, A. S., Bashir, S., & Shehzad, F. (2023). Domestic Violence: The Psychological and Legal Factors that Affect Reporting, Prosecution, and Sentencing. *Sir Syed Journal of Education & Social Research*, 6(1), 139–146. [https://doi.org/10.36902/sjesr-vol6-iss1-2023\(139-146\)](https://doi.org/10.36902/sjesr-vol6-iss1-2023(139-146))
- Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid: sissejuhatus ja väljajuhatus*. Talinna Ülikooli Kirjastus.

- Pettai, I., & Proos, I. (2014). *Perevägivald Eestis sotsiaaltöötaja pilgu läbi. Üle-eestilise ekspertküsitluse tulemused*. <http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/index.php?keel=1&id=586>
- Pettai, I., Tiit, E.-M., Ruubel, L., Rist, J., & Laidme, V.-I. (2016). *Perevägivaldalla hind Eestis*. https://media.voog.com/0000/0035/2397/files/7_V%C3%A4givaldalla%20hind%2020L%C3%B5ppraport.pdf
- Rahandusministeerium. (2023). *Ametnike palgaandmed*. <https://fin.ee/media/9582/download>
- Rajaveer, L., & Kaljuvee, E. (2023). *Lähisuhtevägivaldaga seotud teadmised ja hoiakud päästekorraldajate ja politseinike seas*. Rakendusliku Antropoloogia Keskus. <https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-09/LO%CC%83PPRAPORT%20%28LSV%29%20RAK.pdf>
- Rakovec-Felser, Z. (2014). Domestic violence and abuse in intimate relationship from public health perspective. *Health Psychology Research*, 2(3), 62–67. <https://doi.org/10.4081/hpr.2014.1821>
- Samra, E., Kunder, N., Kirsipuu, J., Järvi, L., Hindreus, K., Smolina, O., Uustalu, A., Laanemäe, M., Tokman, U., Paju, K., Kupper, B., Panfilova, I., Kukk, K., Varsamaa, M., Tšernjavski, T., & Uusbek, L. (2020). *Ida-Viru maakonna tervise-ja heaoluprofiil*. https://heaoluprofiil.tai.ee/images/IDA-VIRU_MAAKONNA_TERVISE-_JA_HEAOLUPROFIIL_2020.pdf
- Selliov, O., & Valberg, Õ. L. (2018). *Lähisuhtevägivaldalla ennetuse ja varase sekkumise kavand Tallinna linnale*. <https://www.tallinn.ee/et/media/302108>
- Servet, K. (2021, 11. mai). Lasteabitelefonist eile, täna ja homme. *Sotsiaaltöö*. <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoolasteabitelefonist-eile-tana-ja-homme>
- Soo, K. (2016). Eesti meeste vägivald kooselupartneri vastu. *Adriane Lõng*, (1/2), 81–94. https://ariadnelong.ee/wp-content/uploads/2021/04/K.Soo_Eesti-meeste-vagivald-kooselupartneri-vastu.pdf
- Statistikaamet. (2023a). *Piirkondlik statistika*. <https://juhtimislauad.stat.ee/et/piirkondlik-statistika-3/ida-viru-maakond-21>
- Statistikaamet. (2023b). *Piirkondlik statistika*. <https://juhtimislauad.stat.ee/et/piirkondlik-statistika-3/laane-maakond-38>

- Stylianou, A. M. (2018). Economic Abuse Within Intimate Partner Violence: A Review of the Literature. *Violence and Victims*, 33(1), 3–22. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.33.1.3>
- Tamm, K., Liimets, A., & Mäesaar, K. (2023). Uus ohvriabi seadus avab ukse suuremale hulgale abivajajatele. *Sotsiaaltöö* (2), 17–21.
- Tervise Arengu Instituut. (2022). *Ida-Virumaa. Maakonna tervise ja heaolu ülevaade 2022*. <https://www.tai.ee/et/valjaanded/ida-virumaa-maakonna-tervise-ja-heaolu-ulevaade-2022>
- Turvey, B. E. (2014). Stranger Violence. In *Forensic Victimology: Examining Violent Crime Victims in Investigative and Legal Contexts* (2nd ed., pp. 405-428). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-408084-3.00014-4>
- Uusma, H., Raudkivi, M., & Klaar, A. (2020). Elude päästmine võrgustikutöös MARACi abil. *Sotsiaaltöö*, (3), 31–47.
- van Ewijk, H. (2020). Pilguheit kohalikule sotsiaaltööle ja sotsiaalpoliitikale. *Sotsiaaltöö*, (2), 46–50.
- van Tuyll van Serooskerken Rakotomalala, S., Stok, F. M., Yerkes, M. A., & de Wit, J. B. F. (2023). A mapping of parenting support policies worldwide to prevent violence against children. *Child Abuse and Neglect*, 146. Article 106484 <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106484>
- Veldre, V., Lai, A., & Randväli, A. (2021). *Vaimse tervise toetamine KOV tasandil*. <https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/Vaimse%20tervise%20toetamine%20KOV%20tasandil.%20K%C3%BCsitlustulemuste%20%C3%BClevaade%20-%20Mai%202021.pdf>
- Wahhab, H. S. A., Almudhafar, S. M., Alalaq, A. S., & Almayahi, B. A. (2023). Social environment and its effects on domestic violence. *Revista de Gestao Social e Ambiental*, 17(7). <https://rgsa.openaccesspublications.org/rgsa/article/view/353>
- World Health Organization. (2014). *Global status report on violence prevention*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564793>
- World Health Organization. (2024, 25 March). *Violence against women*. <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis*. Tartu Ülikool. Dspace. <http://hdl.handle.net/10062/36419>

Lisa 1. Intervjuukava

1. Haridus

- a) Keskharidus
- b) Kesk-eriharidus
- c) Kõrgharidus

2. Mis on Teie jaoks lähisuhtevägivald? (Eesti Naisteühenduste Ümarlaud SA, 2016)

3. Millised on Teie arvates levinumad lähisuhtevägivalla vormid? (Naik & Naik, 2016, lk 1700)

5. Millised on teie arvates perevägivalla juurpõhjused? (Salla & Raudsepp, 2019, lk 72)

6. Kui palju puutute oma igapäevatoos kokku perevägivalla ohvrite või toimepanijatega?

7. Kui sageli või üldse puutute oma töös kokku inimestega, keda kahtlustate, et ta on perevägivalla ohver? (Heffernan *et al.*, 2014, lk 707)

9. Millised on „punased lipukesed“ mis Teie arvates viitavad lähisuhtevägivallale? (Heffernan *et al.*, 2014, lk 707)

10. Milliseid teenuseid või tuge pakute praegu lähisuhtevägivalla ohvritele ja nende peredele? (Uusmaa *et al.*, 2020, lk 41-44)

11. Millised on teie arvates kõige tõhusamad meetmed lähisuhtevägivalla ennetamisel? (Justiitsministeerium, 2021)

12. Milliseid väljakutseid või takistusi näete lähisuhtevägivalla ennetamisel ja ohvrite abistamisel? (Justiitsministeerium, 2021, lk 4)

13. Kui piisavaks hindate KOV-I võimalusi tänasel päeval, et aidata lähisuhtevägivalla ohvreid? (Pettai, 2022, lk 10)

14. Kuidas hindate koostööd teiste organisatsioonidega, nagu politsei, tervishoiuteenused ja nõustamiskeskused, perevägivalla juhtumite lahendamisel? (Rajaveer & Kaljuvee, 2023)

15. Kui piisavaks hindate välja antud juhendmaterjale, töökorralduse suuniseid ja hetke süsteemi? Kas kasutate juhendmaterjale oma igapäevases töös? (Heffernan *et al.*, 2014, lk 707)

16. Kuidas hindate sotsiaaltöötaja erialast väljaõpet? Kuidas see toetab tööd perevägivalla ohvritega? (Selliov & Liv Valberg, 2018)

SUMMARY

AWARENESS AND ATTITUDES RELATED DOMESTIC VIOLENCE AMONG SOCIAL WORKERS BASED ON THE EXAMPLES OF IDA-VIRUMAA AND LÄÄNEMAA

Andeia Keäry

Domestic violence remains a pervasive issue impacting individuals and communities globally. In Estonia, social workers in regions like Ida-Virumaa and Läänemaa confront this challenge regularly, necessitating effective intervention strategies.

The aim of this thesis is to evaluate the awareness and capabilities of social workers in addressing domestic violence in Ida-Virumaa and Läänemaa. It seeks to answer how well social workers understand the forms and dynamics of domestic violence and how equipped they are to implement intervention strategies. The study is essential as it provides insights into the training needs and intervention preparedness of social workers in these regions.

The thesis reviews existing literature on the nature, forms, and impacts of domestic violence, emphasizing the role of social workers. It discusses physical, sexual, psychological, and economic abuse as key aspects of domestic violence and the theoretical frameworks that guide intervention practices.

A qualitative research design was used, involving semi-structured interviews with social workers from Ida-Virumaa and Läänemaa. Data collection focused on capturing detailed perspectives on the competence and preparedness of social workers, followed by a thematic analysis to interpret the findings.

The study found that while social workers possess a general understanding of domestic violence, there is a significant gap in practical skills and confidence necessary for

effective intervention. Key findings include the need for enhanced practical training and greater support in handling complex domestic violence cases.

The thesis concludes that improving training programs and fostering better inter-agency cooperation are crucial for enhancing the effectiveness of domestic violence interventions. Limitations of the study include the regional focus and the potential bias in self-reported competencies.

This summary provides a concise overview of the research, highlighting the significance of enhancing social worker training to better address domestic violence in Estonia.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Andeia Keäry,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Perevägivaldaga seotud teadlikkus ja hoiakud sotsiaaltöötajate seas Ida-Virumaa ja Läänemaa näitel“, mille juhendaja on Jaanika Ailt (MA), reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Andeia Keäry

17.05.2024 (töö lõpliku esitamise kuupäev)